

การวิจัยปฏิบัติการเชิงคุณภาพ: ถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน ฟินแลนด์

Qualitative Action Research: Lessons Learned from Finnish Education

วิษณุวัฒน์ เหล่าวานิช

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้นำเสนอหลักคิดและวิธีการในการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพของประเทศฟินแลนด์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ พร้อมยกตัวอย่างงานวิจัยที่ทำโดยคณาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเฮลซิงกิ ซึ่งมีมาตรฐานและได้รับการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ นอกจากนี้ยังนำเสนอตัวอย่างการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมความไว้วางใจในการทำงาน และการให้ความสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการศึกษาฟินแลนด์ มาบูรณาการร่วมกับการวิจัยปฏิบัติการในการนิเทศการสอนวิชาดนตรีในบริบทของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

คำสำคัญ: การวิจัยปฏิบัติการ / การวิจัยปฏิบัติการในห้องเรียน / การศึกษาฟินแลนด์ / การนิเทศการสอน

Abstract

This article presents the concepts and methods of mentoring during the professional experience training in Finland. Action research and qualitative research methods were used as the basis for learning management and supported by examples from previous research by the faculties at Vikki Teacher Training Institute that has been accepted as standard and published in international journals. Moreover, examples of the adaptation and integration of the “Trust and Support” culture, which is the main principle of the Finland’s education system, to research in the mentoring of music lessons in the context of Chulalongkorn University Demonstration Secondary School.

Keywords: Action Research / Classroom Action Research / Finnish Education / Teacher Education / Mentoring

บทนำ

หากจะกล่าวถึงประเทศที่มีระบบการศึกษา ระดับแนวหน้าของโลกแล้ว คงไม่สามารถ ปฏิเสธได้ว่าฟินแลนด์เป็นประเทศหนึ่งที่มีความ โดดเด่นอย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดย สังเกตได้จากคะแนน PISA (Program for Inter- national Student Assessment) ที่อยู่ลำดับต้นๆ ของโลก ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ระบบการศึกษาฟินแลนด์ ประสบความสำเร็จปัจจัยหนึ่งคือ การให้ความสำคัญ สำคัญกับระบบการฝึกวิชาชีพครู (Teacher education) ที่มีประสิทธิภาพ (Ilomäki-Keisala, 2013) นอกจากนี้ครูยังเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมมากที่สุดจากผลการสำรวจความต้องการในการประกอบวิชาชีพของนักเรียนระดับมัธยม ศึกษาในฟินแลนด์ แสดงให้เห็นว่าวิชาชีพครูเป็น วิชาชีพที่ได้รับการยอมรับในสังคม ไม่ต่างจาก แพทย์ หรือ ทนายความ ทำให้คนที่เก่งที่สุดของ ประเทศจะแข่งกันเป็นครู (Sahlberg, 2010) ซึ่ง ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้สนใจไปศึกษาดูงาน

เกี่ยวกับงานด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และ การฝึกหัดครูในประเทศฟินแลนด์เป็นจำนวนมาก

ผู้เขียนเป็นผู้หนึ่งที่ได้มีโอกาสเดินทางไป ศึกษาดูงานและอบรมภายใต้โครงการพัฒนา สมรรถภาพการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) ในการ นิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่สอง ณ โรงเรียน สานิตจฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ ระหว่างวันที่ 20-25 ตุลาคม 2556 ซึ่งเป็น โครงการที่จัดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของ 3 ประสาน ประกอบด้วยคณาจารย์จากภาควิชา ต่างๆ ในคณะครุศาสตร์ คณาจารย์จากโรงเรียน สานิตจฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม และ โรงเรียนสานิตจฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ซึ่งรับผิดชอบนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

หัวข้อในการศึกษาดูงานมีหลากหลาย อาทิ เช่น หลักสูตรการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ ระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของประเทศ ฟินแลนด์ การดูแลเด็กที่มีความต้องการทางการ

ศึกษาเป็นพิเศษ การใช้เทคโนโลยีในนิเทศนิสิต ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติ การเป็นฐานในการเรียนการสอน กระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการในเข้าไปดูสภาพห้องเรียนจริง ในที่ใช้หลักคิดข้างต้นในการจัดการศึกษา และปิดท้ายด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่าง คณาจารย์คณะครุศาสตร์กับ คณาจารย์ของ สภาอิศมหาวิทยาลัยเฮลซิงกิ

ด้วยพื้นที่อันจำกัดผู้เขียนจึงไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทั้งหมดได้อย่างครบถ้วน ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเลือกประเด็นใกล้ตัวและเป็นข้อถกเถียงในการทำงานของผู้เขียน เกี่ยวกับมุมมองในการทำวิจัยของครูที่ปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน ที่หลายท่านมีความคิดว่า การทำวิจัยเป็นภาระงานที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากการสอนปกติ ทำให้เสียเวลาในการเรียนการสอน หรือไม่สามารถนำผลงานวิจัยมาใช้แก้ปัญหาในห้องเรียนได้จริง ซึ่งข้อถกเถียงที่ผู้เขียนได้รับฟังมาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ผู้เขียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ว่าประเทศที่มีระบบการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในระดับโลกนั้นจะมีมุมมอง วิธีคิด และแนวปฏิบัติ ใดๆ เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน(Action research)

ก่อนที่ผู้เขียนจะนำเสนอการวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียนของประเทศฟินแลนด์ ผู้เขียนขอชี้ชวนให้เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการทำวิจัยในระบบการศึกษา ซึ่งผู้เขียนแบ่งออกเป็นสองมุมมองหลักๆ คือ

(1) การวิจัยในมุมมองของนักวิชาการ หรือนักวิจัยที่อยู่ในระดับอุดมศึกษาเปรียบเสมือนเป็น

ผู้ที่ผลิตความรู้ คิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งทฤษฎีนี้จะเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับนักวิชาการเอง และผู้ฝึกปฏิบัติด้วย บางครั้งเป็นความรู้ที่เป็นนามธรรม หรือไกลจากความจริงในการทำงาน ไม่สามารถนำมาใช้ได้ในปีหรือสภาพความเป็นไปของระบบการศึกษาในประเทศไทย

(2) มุมมองเกี่ยวกับการทำวิจัยของครูในห้องเรียน เมื่อกล่าวถึงงานวิจัยจะทำให้ครูนึกถึงภาระที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากงานสอน เป็นเรื่องราวของการทำงานเอกสาร และรวบรวมข้อมูลที่นำปวดหัว ทำให้เสียเวลาในการเตรียมการสอน และทำให้คุณภาพการสอนลดลง เนื่องจากครูต้องเอาเวลาไปทำงานวิจัย แต่อย่างไรก็ตามครูผู้ปฏิบัติงานจริงก็ย่อมมีความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และมีความเป็นความรู้ที่เป็นรูปธรรมสูง

หลักคิดดังกล่าวทำให้เกิดการทำงานแบบแยกส่วน อาจารย์ระดับอุดมศึกษามุ่งทำวิจัยไปตามบริบทหรือฐานคิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่เข้มข้น ส่วนครูในโรงเรียนจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในการสอนและดูแลนักเรียน ไม่เห็นความสำคัญของการทำงานวิจัย จากมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้เข้าทำนองว่า เราก็อยู่แต่ในโลกของเรา เขาก็อยู่แต่ในโลกของเขา ต่างคนต่างอยู่

อย่างไรก็ตามหากครูในโรงเรียนต้องการความก้าวหน้า มีความจำเป็นต้องทำงานวิจัยเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการต่างๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงได้มีความพยายามในการกระตุ้นให้ครูทำงานวิจัย ภายใต้แนวคิดหนึ่งว่า ครูควรทำวิจัยแบบง่ายๆ เป็นงานวิจัยเรื่องเล็กๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาในห้องเรียน จึงมีการสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยปฏิบัติการในห้องเรียน (Classroom Action Research)

จากประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนอยากชวนผู้อ่านคิดว่า หากเราใช้หลักคิดตั้งต้นว่า การทำวิจัยควรทำแบบง่ายๆ นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หรือ เป็นเพียงแค่คำพูดที่สร้างแรงจูงใจให้กับครูในการทำวิจัย เพื่อเป็นการตอบคำถามดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือ โดยทางทฤษฎีแล้ว การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะ ที่กระทำโดยผู้ปฏิบัติงาน โดยมุ่งนำผลการวิจัยเพื่อใช้แก้ปัญหา หรือปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสำคัญ เป็นการวิจัยจากความต้องการของผู้ปฏิบัติงานเพื่อแสวงหาหนทางในการพัฒนาและประเมินการทำงานของตนเอง (Mcniff & Whitehead, 2005, p. 7)

นอกจากนี้การวิจัยปฏิบัติการนั้นอาจไม่ได้ดำเนินการโดยผู้วิจัยเพียงคนเดียวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษาที่ประกอบไปด้วยหลายภาคส่วน จึงเกิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการภายใต้ความร่วมมือกันของผู้ร่วมงาน ทำให้เกิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมทำงานทั้งในกระบวนการวิจัยและการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย เชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะแก้ปัญหาของตนเมื่อถึงคราวที่จะต้องตัดสินใจว่าจะทำอย่างไร และยังเชื่อต่อไปว่าการศึกษาคควรเป็นการศึกษาที่ให้ความมั่นใจว่าเขาสามารถทำอะไรบางอย่างแก่ตนเองได้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการช่วยให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง (ธงชาติ วงษ์สวรรค์, 2553)

จากหลักคิดดังกล่าวทำให้งานวิจัยเชิง

ปฏิบัติการได้รับความนิยมในองค์กรต่างๆ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ทุกๆ คนที่ทำงานในสายปฏิบัติการสามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ครู ผู้บริหาร (Mcniff & Whitehead, 2005, p. 7) เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถค้นหาแนวทางการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ทำให้เกิดแรงจูงใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่ได้ทำตามคำสั่งของบุคคลภายนอกบริบท หากยังเป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) จะยิ่งเป็นการระบุดึงตัวผู้ทำวิจัย ดังที่ อุทุมพร จามรมาน (2537) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการวิจัยที่ทำโดยครู ของครู เพื่อครู เป็นการวิจัยที่ครูตั้งปัญหาในการเรียนการสอนออกมาและแสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยกระบวนการที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังเป็นการทำงานโดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำเอง (Insider) ไม่ได้เกิดจากการถูกเฝ้าสังเกตจากบุคคลภายนอก (Outsider) ดังนั้นผลการวิจัยที่ได้จึงมีความเหมาะสมกับบริบทมากกว่าการวิจัยแบบอื่นๆ

จากคำนิยามดังกล่าวจะเห็นว่า แนวคิดหลักๆ ของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) คือการมุ่งเน้นการแก้ปัญหา หรือหาแนวทางการแก้ปัญหาในการทำงานโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเองเนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติงาน และมีความเข้าใจในบริบทการทำงานมากที่สุด ซึ่งหากจะอธิบายในทางทฤษฎีการวิจัย การวิจัยในลักษณะนี้น่าจะเป็นการสร้างความรู้แบบอุปนัย หรือ เป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Ground theory) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ

สิ่งที่น่าสังเกต คือ การวิจัยปฏิบัติการในวงการศึกษาในประเทศไทยนั้น ส่วนมากจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งอาจมีหลักการสวน

ทางกับหลักคิดในการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้เขียนกล่าวข้างต้นอยู่น้อย เนื่องจากการวิจัยเชิงปริมาณนั้น จะใช้หลักการนิรนัยในการแสวงหาคำตอบ อีกทั้งจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวแปรต่างๆ หรือมีการเฝ้าสังเกตโดยผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ในหลายกรณีไม่ได้เกิดขึ้นจากปัญหาในการทำงานของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต และสร้างแบบวัดต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นกลางไม่นำตัวผู้วิจัยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับตัวแปรต่างๆ

นอกจากนี้จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนทำงานมาจะพบว่าเมื่อก้าวถึงงานวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) นั้นมีนักวิชาการบางท่านในอดีตคิดว่าเป็นการวิจัยชั้นรอง ไม่ได้ให้คุณค่าหรือมีความสำคัญเทียบเท่ากับการวิจัยกระแสหลักแบบอื่นๆ กระทั่งผู้เขียนเคยได้ยินได้ฟังมาว่างานวิจัยปฏิบัติการ ไม่มีค่า หรือนำหนักเพียงพอที่จะนำไปขอผลงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา อีกทั้งหากผู้วิจัยเลือกนำเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งไม่ได้เป็นระเบียบวิธีวิจัยกระแสหลักทางการศึกษามาใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ยิ่งอาจทำให้งานวิจัยในลักษณะนี้อาจไม่ได้รับการยอมรับซึ่งมุมมองดังกล่าวไม่ได้เป็นเช่นในบริบทของการศึกษาปัจจุบันในประเทศฟินแลนด์

มุมมองการวิจัยปฏิบัติการในฟินแลนด์

จากการศึกษาดูงานที่ประเทศฟินแลนด์ ผู้เขียนพบว่างานวิจัยที่วิทยากรนำเสนอส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นงานวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจมากขึ้นในแวดวงวิชาการทางการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ จิตวิหสังคม ศึกษาศาสตร์ โดยวัดได้จากหลายปรากฏการณ์หลายอย่าง อาทิเช่น การเติบโต

ของวารสารทางวิชาการและตำรับตำราที่ว่าด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ การที่มีการบรรจุการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของวิชาระเบียบวิธีวิจัยในหลายสถาบันการศึกษา ในระดับนานาชาตินั้นมีชุมชนทางวิชาการและวิชาชีพในการเผยแพร่ความรู้ทางการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นกิจลักษณะ และมีการตีพิมพ์งานวิจัยเชิงคุณภาพมากขึ้น หรือแม้กระทั่งมีการพัฒนาโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเกิดขึ้นอย่างมากมาย (ชาย โปธิสิตา, 2550)

งานวิจัยที่วิทยากรแต่ละท่านนำมาเสนอใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่หลากหลาย อาทิเช่น ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenological) หรือ การเล่าเรื่อง (Narrative) เป็นงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับคน (Person) มากกว่าตัวแปร (Variables) โดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นผู้กระทำสิ่งต่างๆ เน้นที่ความรู้สึกนึกคิด การสะท้อนความคิด ความเป็นมนุษย์ที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ผ่านเรื่องราวหรือระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่สร้างสรรค์ โดยคณาจารย์ในโรงเรียนสาธิตเฮลซิงกิ ได้พยายามพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ และสร้างการยอมรับของการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยร่วมกันพัฒนาทฤษฎีในการตรวจสอบงานเชิงคุณภาพ ในหัวข้อ Action research as narrative: five principles for validation ซึ่งได้รับการตีพิมพ์อยู่ในวารสาร Educational action research (Heikkinen, Huttunen, & Syrjälä, 2007) โดยเป็นทฤษฎีที่น่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจในการทำวิจัยปฏิบัติการด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้อาจารย์ของโรงเรียนสาธิตเฮลซิงกิ ยังสามารถเลือกการทำงานวิจัยเชิง

ปฏิบัติการ (Action Research) ไปควบคู่กับการเรียนการสอนจริงในห้องเรียน ซึ่งผู้เขียนคิดว่าการทำงานวิจัยลักษณะนี้เป็นงานวิจัยที่เหมาะสมกับบริบทการทำงานในโรงเรียน ครูในห้องเรียนสามารถทำได้จริง โดยมีความสอดคล้องอย่างมากกับบริบทของโรงเรียนสาธิตฯ นอกจากนี้คณาจารย์ของโรงเรียนสาธิตเฮลซิงกิ ยังสามารถนำผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดังกล่าวไปตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติที่ได้รับการยอมรับได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มุมมองในการวิจัยปฏิบัติการของครูโรงเรียนสาธิตเฮลซิงกีนั้น ไม่ได้เริ่มจากแนวคิดแบบง่ายๆ ที่คิดขึ้นจากประสบการณ์ในการสอนเท่านั้น แต่เป็นงานวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ที่เกิดจากการทบทวนวรรณกรรม ผสมผสานกับประสบการณ์ของครูผู้สอน และการมีส่วนร่วมของนักเรียนและคณาจารย์ เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา และเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นฐานในการสร้างความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างมากจากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่มีงานวิจัยเป็นฐาน ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอตัวอย่างงานวิจัยในหัวข้อต่อไป

ตัวอย่างงานทางวิชาการและการวิจัยจากฟินแลนด์

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากคณาจารย์โรงเรียนสาธิตเฮลซิงกีนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการแก้ปัญหาในการทำงาน และดำเนินการโดยคณาจารย์ผู้สอนด้วยตนเองโดยทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น อาจารย์เรตา ไนมี (Reetta Niemi) เป็นวิทยากรหลักในการศึกษาดูงานครั้งนี้

ได้ทำการวิจัยเรื่อง Pupils' documentation enlightening teachers' practical theory and pedagogical actions (Niemi, Kumpulainen, & Lipponen, 2014)

งานวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ต้องการทราบว่าอะไรคือประสบการณ์ที่มีความหมายในห้องเรียนในมุมมองของเด็กๆ โดยผู้วิจัยต้องการหาวิธีการที่จะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการการทำวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและเป็นการเรียนการสอนที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนอย่างแท้จริง และจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า การจะเข้าใจเด็กๆ ได้ ต้องเริ่มต้นจากการฟังการสะท้อนคิดของผู้เรียนจากเรื่องเล่าหรือประสบการณ์ของเด็กๆ ซึ่งหลักการดังกล่าวมีพื้นฐานมากจากปรัชญาการวิจัยแบบปรากฏการณ์นิยม

โดยผู้วิจัยเชื่อว่าความเข้าใจเหล่านั้นจะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยเลือกใช้การถ่ายภาพและการสัมภาษณ์กลุ่มในการทำให้เด็กๆ ถ่ายทอดมุมมองที่มีต่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า เด็กๆ จะสามารถจะเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายเมื่อได้ทำงาน และแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากนี้เด็กๆ ยังมีความสุขในการทำงานที่สร้างความรู้ถึงถึงความเป็นเจ้าของของชิ้นงานนั้นๆ จากผลวิจัยดังกล่าวทำให้ครูเกิดความเข้าใจมุมมองของเด็กๆ ที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งสามารถไปพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้เป็นอย่างดี

ระยะเวลาที่เดินทางไปศึกษาดูงานเป็นช่วงเดียวกับการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย ทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเห็นกระบวนการในการวิจัยที่น่าสนใจ กล่าวคือ โดยปกติในการเก็บข้อมูลวิจัย หากเราต้องการทราบความคิดเห็น ผู้วิจัยมักจะให้นักเรียน

ทำแบบสอบถามแล้วให้นักเรียนทำเครื่องหมายลงในช่องว่างว่า ชอบหรือไม่ชอบกิจกรรมหรือไม่อย่างไร และในช่วงท้ายอาจให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งในความเป็นจริงนักเรียนจะไม่ตั้งใจทำเท่าไรนัก และจะเว้นว่างในช่องที่แสดงความคิดเห็นเอาไว้

แต่ประเด็นที่น่าสนใจของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ในห้องเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนประมาณ 25 คน ครูจะให้กล้องถ่ายรูปไว้กับนักเรียนสองคน ให้ถ่ายรูปกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนคิดว่ามีความหมาย ทั้งกิจกรรมที่นักเรียนชอบและไม่ชอบ จากนั้นในช่วงท้ายภาคการศึกษาจะให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ช่วยคัดเลือกรูปที่ได้ถ่ายไว้มาเรียงกันเป็นแผนภาพรูปเพชร (ข้าวหลามตัด) ดังแผนภาพตัวอย่างด้านล่าง

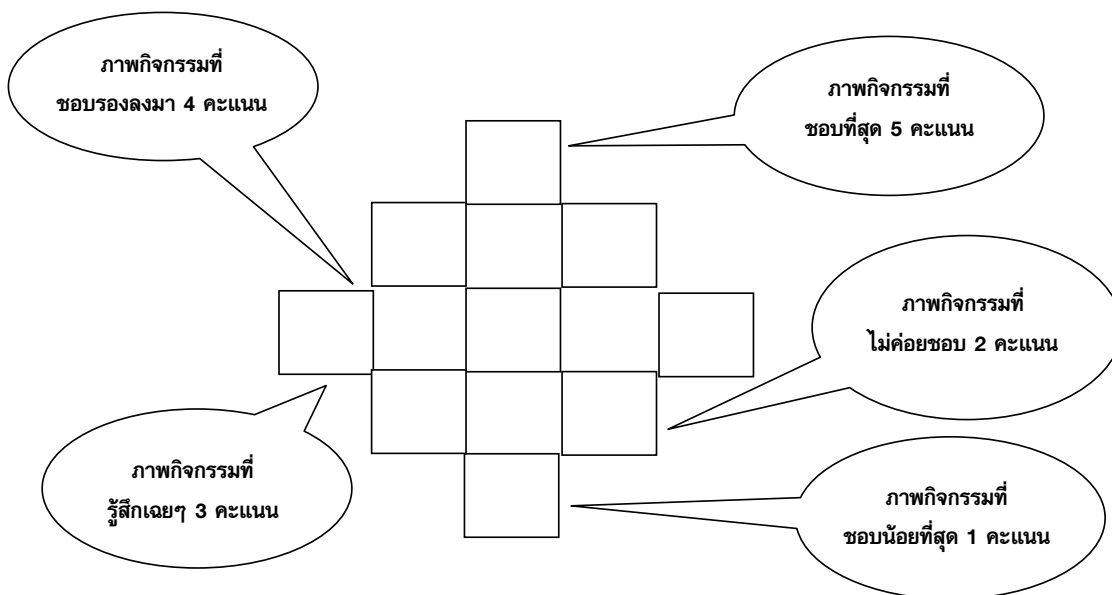
แผนภาพแสดงตัวอย่างกิจกรรมการประเมินการสอนของครูโดยนักเรียนเป็นผู้ประเมิน

กรอบสี่เหลี่ยม □ หมายถึงรูปภาพกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆที่นักเรียนบันทึกไว้ และช่วยกันเลือกรูปกิจกรรมที่ชื่นชอบโดยนำมา

เรียงลำดับเป็นรูปเพชร หรือ ข้าวหลามตัด แทนการใช้แบบสอบถาม

กระบวนการในการเลือกรูปภาพกิจกรรมดังกล่าวจะมีความน่าสนใจมาก เนื่องจากนักเรียนแต่ละกลุ่มต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็นและจัดลำดับภาพกิจกรรม ดังนั้นข้อมูลที่ได้มาจะออกมาจากความเห็นที่เกิดจากการตกลงใจของเด็กๆ นอกจากนั้นเด็กๆ ยังต้องเห็นภาพแล้วจดจำได้ด้วยว่าเป็นกิจกรรมอะไร แต่ที่สำคัญคือเด็กๆ ต้องเขียนบรรยายเหตุผลด้วยว่าชอบหรือไม่ชอบเพราะอะไร และกิจกรรมที่ไม่ชอบจะมีข้อเสนอแนะอย่างไร ให้มีความน่าสนใจขึ้น

จากการออกแบบงานวิจัยเชิงปฏิบัติการดังกล่าวจะทำให้ครูทราบถึงความรู้สึก และความต้องการของผู้เรียนจริงๆ ที่สะท้อนออกมาผ่านกิจกรรม โดยไม่ใช่แค่อาศัยตัวแปร 5 4 3 2 1 อย่างที่นิยมทำกันในแบบสอบถาม และสิ่งสำคัญคือได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดจริงๆ ของ

ผลงานของนักเรียนจากกิจกรรมประเมินการสอนของครู

นักเรียนช่วยกันคัดเลือกรูปภาพกิจกรรมการที่นักเรียนชื่นชอบ

นักเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีดังผลวิจัยที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

การนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้กลับมาใช้

หลังจากเดินทางกลับมาจากการศึกษาดูงาน ผู้เขียนได้พยายามนำหลักคิดในการวิจัยปฏิบัติการมาใช้เป็นฐานในการปรับปรุง และประยุกต์ใช้เข้ากับบริบทของผู้เขียน โดยแนวคิดหนึ่งที่น่า

สนใจซึ่งผู้เขียนได้รับฟังจากการบรรยายของ อาจารย์ Ulla Ilomäki-Keisala วิทยากรที่มีส่วนร่วมกระบวนการปฏิรูปการศึกษาของฟินแลนด์ คือการมองว่า ระบบการศึกษาเป็นการออกแบบสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด (Ilomäki-Keisala, 2013) โดยวัฒนธรรมที่ฟินแลนด์เลือกใช้ในการออกแบบการศึกษาคือ “วัฒนธรรมความไวเนื้อเชื่อใจในการทำงาน และการให้ความสนับสนุนซึ่งกันและ

กัน” หรือ “Trust and Support” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนิเทศการสอน หรือการให้คำปรึกษานั้นควรอยู่ภายใต้พื้นฐานของการสื่อสารและความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Finnish National Board of Education, 2015)

จากการศึกษาดูงานผู้เขียนได้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อใจ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในการทำงานระหว่างครูกับครู ครูกับนิสิต ครูกับนักเรียน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเชื่อใจกันอย่างสุดโต่งในระบบการศึกษาเท่าที่ผู้เขียนได้เคยพบ ว่าก็ว่าได้ ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับระบบการศึกษาของประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ในการส่งนิสิตมาฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะไม่มีการประชุมหรือการสอบถามที่มีเกรด และเกณฑ์ในการแบ่งคะแนนเป็นเอกสารด้วยระเบียบวิธีการประเมินที่เคร่งครัด แต่การฝึกสอนของฟินแลนด์เป็นการที่ส่งนิสิตมาอยู่กับกับอาจารย์นิเทศก์และทำงานร่วมกันในโรงเรียน คล้ายๆ กับอาศรมศึกษา เมื่อจบภาคการศึกษาทางภาควิชาจะโทรศัพท์มาถามว่านิสิตคนนั้นผ่านการประเมินหรือไม่ ซึ่งดูเผินๆ เหมือนกับไม่มีการประเมินที่เข้มข้น แต่การที่จะทำอย่างนี้ได้ต้องมีความเชื่อใจและเชื่อถือในคุณภาพของครู โรงเรียน และนิสิตนักศึกษา เป็นอย่างมาก ซึ่งที่มาของความไวไวนี้เกิดจากการทำงานอย่างหนัก และทุ่มเทของอาจารย์พี่เลี้ยง โดยมุ่งเน้นการสะท้อนคิดของนิสิตต่อการทำงาน ภายใต้แนวคิดที่ครูต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องเรียนรู้ตลอดเวลา ครูต้องฝึกได้ และต้องเรียนรู้จากความผิดพลาดได้ ดังนั้นต้องสร้างบรรยากาศไม่ให้เกิดกลัวที่จะพูดถึงสิ่งที่ผิดพลาด เมื่อบรรยากาศในการนิเทศเปิดโอกาสดังกล่าว ทำให้ทั้งครูและนิสิตไม่กลัวที่จะพูดถึงสิ่งที่ผิดพลาด

และนำปัญหาดังกล่าวมาหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน

ต่างจากระบบการศึกษาของไทย ถ้าเราต้องการคุณภาพเราจำเป็นต้องสร้างเกณฑ์ หรือแบบประเมินที่เกณฑ์ที่เคร่งครัด เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในวัดประเมิน โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อควบคุมให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นๆ ความเชื่อในระบบระเบียบดังกล่าวส่งผลไปทั่วทั้งระบบการศึกษา ดังที่เราจะเห็นได้จากเกณฑ์การประเมินในการประกันคุณภาพที่ยังคงใช้อยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน ทำให้สถานศึกษาต่างๆ ต้องดำเนินกิจกรรมตามกฎระเบียบดังกล่าวหากต้องการให้ได้รับชื่อว่าเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึงการประเมินนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จะมีแบบฟอร์มต่างๆ จำนวนมาก เต็มไปด้วยกฎเกณฑ์และตัวแลชในการให้คะแนนเพื่อนำไปสู่การประเมินคุณภาพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เมื่อระบบดำเนินไปในลักษณะดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับอาจารย์นิเทศก์เป็นไปอย่างห่างเหิน เต็มไปด้วยความเคารพยำเกรง อาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่ประเมิน สร้างความรู้สึกในการถูกตรวจสอบ ทำให้ไม่มีบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร หรือ บรรยากาศในการสร้างความไวไวเนื้อเชื่อใจ

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้เขียนได้ทดลองนำหลักคิดในการสร้างบรรยากาศความไวไวเนื้อเชื่อใจผ่านกระบวนการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม มาใช้ในการเป็นครูพี่เลี้ยง คือการสร้างความไวไวและเชื่อใจในตัวนิสิต โดยเปลี่ยนบทบาทจากการสั่งงานและเป็นผู้ตรวจสอบ มาเป็นเพื่อนร่วมงานและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งตัวผู้เขียนเอง ซึ่งเป็นอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์อีกท่านหนึ่งที่สอน

ในรายวิชาเดียวกัน ร่วมกับนิสิตทุกคนที่มาฝึกสอนในภาคการศึกษานี้ และให้คำปรึกษาที่ใกล้ชิดมากขึ้น

ผู้เขียนเริ่มเก็บข้อมูลในโครงการนำร่อง (Pilot Study) เพื่อพัฒนาเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากการจะสร้างบรรยากาศดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้นั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด ซึ่งไม่สามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณในการแสวงหาคำตอบดังกล่าวได้ โดยผู้เขียนเน้นให้นิสิตได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน และการทำงานร่วมกันกับผู้เขียน และอาจารย์ท่านอื่นที่สอนในเนื้อหาดนตรีเหมือนกัน แต่ต่างระดับชั้น โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหา และการพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้นิสิตได้มีโอกาสสะท้อนคิด ออกมาในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น การให้นิสิตเขียนเล่าเรื่องราวชีวิตการเรียนดนตรีของตนเองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ให้เขียนถึงครูดนตรีที่ประทับใจหรือยึดเป็นแบบอย่าง หรือ แม้กระทั่งมีการบันทึกวิดีโอทัศนคติการสอบสอนของนิสิต และให้นิสิตวิจารณ์ตนเอง

โครงการนำร่อง (Pilot Study) ที่ผู้เขียนกำลังดำเนินการอยู่ คือ การให้นิสิตได้เขียนเล่าเรื่องราวชีวิตการเรียนดนตรีของแต่ละคน เพราะทำให้ผู้เขียนได้เข้าใจและเห็นวิธีคิดต่อดนตรีและทัศนคติด้านต่างๆ ของนิสิต ก่อนทำการฝึกสอนจริง ผ่านภาษาที่ไม่ต้องเป็นทางการมาก แต่เน้นการแสดงความรู้สึก ตัวอย่างงานเขียนของนิสิตเกี่ยวกับชีวิตการเรียนดนตรี และประสบการณ์การสอนของตนเองอาทิเช่น

“หนูได้ดีเพราะดนตรี ทุกอย่าง สอบเข้าจุฬาได้ก็เพราะดนตรี เพราะครูที่ดี ครูจะสอนแบบเป็นกันเอง เข้าใจง่าย ไม่เครียด บางครั้งเกรงใจ เรียนเสร็จครูเลี้ยงข้าว พาน้องๆ พี่ๆ ไป

เที่ยว ไปดูหนัง เฮฮา ถ้าไม่ได้ครูปรับพื้นฐานให้ ก็ไม่รู้จะไปมทอยโข่งที่ไหน^^ ทำให้ตอนนี้ดนตรีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และอาชีพไปแล้ว”

“ชีวิตเริ่มมีชีวิตชีวาขึ้นเมื่อได้ฝึกสอนที่สาธิตประถม เมื่อได้เจอเด็กๆ ที่น่ารัก มันทำให้รู้สึกอยากเป็นครูขึ้นมาทีเดียว แต่การสอนที่ประคมนั้นไม่ได้ง่ายเลยจริงๆ ต้องทั้งเล่นเปียโนสอนนรีคอร์เดอร์ แต่เพลง คิดทำเดิน เหยยยยย มันเป็นงานยาก แต่มันท้าทายมากจริงๆ แต่ละสัปดาห์ต้องมีกิจกรรม ต้องมีเกม สื่อต้องเยอะ ไม่ใช่สอนๆ ให้มันจบไป แต่เราต้องสอนให้เด็กได้เรียนทุกอย่างภายในคาบเดียว ทั้งร้อง เดิน เล่น เครื่องดนตรี และต้องเรียนรู้อย่างสนุกด้วย มันถือเป็นงานยาก แต่เป็นงานที่สนุกมากๆ เลยจริงๆ”

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้เขียนรู้จักนิสิตในแง่มุมบางแง่มุมที่มีความแตกต่างจากการทำงานหรือ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเป็นแง่มุมที่มีความสำคัญในการทำงานร่วมกัน ข้อมูลบางข้อมูลทำให้ผู้เขียนทราบถึง ทัศนคติส่วนตัวของนิสิต ภูมิหลังหรือประสบการณ์ทางด้านดนตรี รวมถึงความสามารถพิเศษที่ส่งเสริมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของตนเองได้

นอกจากนี้ผู้เขียนพยายามใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสื่อสาร และให้นิสิตใช้ภาษาในการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยจะพยายามให้นิสิตสร้างกลุ่มในเฟซบุ๊คขึ้นมาสำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉพาะ มีการมอบหมายงานและส่งงาน และทางสื่อสารผ่าน โดยเฉพาะในช่วงที่อาจารย์นิเทศก์มีภารกิจต่างๆ นอกเหนือจากการสอนในห้องเรียน เพื่อให้สามารถสื่อสารและให้คำปรึกษานิสิตได้ในทุกที่ทุกเวลาที่สามารถออนไลน์ได้ และสร้างบรรยากาศในการพูดคุยให้เป็นกันเองมาก

คล้ายกับการคุยกับเพื่อนๆ ทางเฟซบุ๊คเพื่อต้องการให้กำลังใจและแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง

ผลจากการนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปใช้

ผลการศึกษาขั้นต้นจากนำวิธีการวัฒนธรรมความไว้วางใจในการทำงาน และการให้ความสนับสนุนซึ่งกันและกัน หรือ “Trust and Support มาใช้เป็นโครงการนำร่อง” ผู้เขียนพบว่า นิสิตมีความใกล้ชิดกับครูที่เลี้ยงมากขึ้น มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย สะท้อนออกมาจากข้อเขียนในงานที่นิสิตส่งมา อาทิเช่น

“ขอบคุณพี่ปาน (ชื่อเล่นของผู้เขียน) ครับ ที่ให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ ทั้งการสอน เทคนิคการสอน และการต่อยอดงานวิจัย พวกผมจะนำคำแนะนำต่างๆ ไปพัฒนาตนเองเพื่อเป็นครูที่ดีในอนาคตครับ”

นอกจากนี้ผลจากการที่ผู้เขียนทดลองนิเทศนิสิตด้วยการให้นิสิตสะท้อนคิด และประเมินตนเองจาก วิดีทัศน์การสอนของตนเอง ยังทำให้นิสิตสามารถเข้าใจ เรียนรู้ และปรับปรุงข้อผิดพลาดในการสอนของตนเองได้เป็นอย่างดี ดังกล่าวอย่างนี้นิสิตได้เขียนจากการประเมินตนเองหลังจากวิดิทัศน์ ดังนี้

“ข้อดีในการสอนคาบนี้คือ

- สามารถที่ควบคุมหรือหลอกหลอนนักเรียนได้ โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ ทำให้นักเรียนสนใจ และตั้งใจเรียนมากขึ้น โดยที่ไม่ต้องดุนักเรียน ทำให้นักเรียน มีทัศนคติที่ดีในการเรียนวิชาดนตรี
- การสร้างกิจกรรมในห้องเรียนทำให้นักเรียน

ไม่รู้สึกรีบกับการเรียน และสามารถเข้าใจบทเรียนมากขึ้นกว่าการให้นักเรียนไปอ่านแล้วมาสอบเพียงอย่างเดียว และทำให้การเรียนดนตรีเป็นเรื่องสนุก

- การสวมบทบาทและการสร้างบรรยากาศทำให้นักเรียนรู้สึกว่าการเรียนดนตรีไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อ และคนที่อยู่หน้าห้องเรียนก็ไม่ใช่ครูที่ดู ถือไม้เรียว หน้าบูดเสมอไป บางครั้งอาจจะเป็นพ่อมด เป็นหมอมผี เป็นศาสตราจารย์ดับเบิ้ลดี เป็นหัวหน้าแก๊งค์ เป็นคนเฝ้าตังๆ ทำให้นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียน และอินกับบทเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อครู

ข้อเสียในการสอนคาบนี้คือ

- พูดเร็ว และบางทีพูดผิด ทำให้นักเรียนฟังไม่ทัน หรือบางทีไม่เข้าใจสิ่งที่เราพูด หรือเข้าใจผิดไปจากที่เราต้องการ

- การพูดแทรก บางทีระหว่างสอนคิดอะไรได้ ก็จะไปพูดแทรกทำให้บางทีบทเรียนสะดุดและไม่ต่อเนื่อง บางครั้งทำให้นักเรียนที่กำลังมีอารมณ์ร่วมสะดุด และบางทีก็พูดพานักเรียนออกนอกบทเรียน ทำให้ใช้เวลานานกว่าจะวกกลับเข้าบทเรียน

- ลืมสิ่งที่จะต้องพูด เช่น ก่อนสอนเตรียมไว้ว่าจะพูดอะไรกับนักเรียนบ้าง เตรียมว่าสั่งการบ้าน ฯลฯ แต่พอถึงเวลาสอนจริงๆก็ลืม T__T

- บางทีคิดไม่ออกว่าจะสอนอะไรต่อ ทั้งที่เขียนแผนไว้แล้ว เตรียมไว้แล้ว แต่พอสอนๆไปก็ลืมว่าต่อจากเรื่องนี้เราจะสอนอะไรต่อ ทำให้บางทีต้องใช้เวลาในการนึก ทำให้บรรยากาศในการเรียนไม่ต่อเนื่องและเกิด dead air

- ดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึง ทำให้นักเรียนที่ไม่เข้าใจก็จะตามไม่ทันเพื่อน”

นอกจากผลลัพธ์ของโครงการนำร่อง (Pilot Study) ที่ผู้เขียนได้กล่าวไปแล้ว ยังมีผลพลอยได้อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนตามมา อาทิเช่น นิสิตมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น ได้รับฟังความคิดเห็นในการวางแผนการสอนจากอาจารย์ท่านอื่นที่สอนในวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน จากเดิมที่ต่างคนต่างสอน และรับผิดชอบในวิชาของตนเอง แต่กลับมีการแลกเปลี่ยนและร่วมกันสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เขียนมีข้อมูลที่เป็นระบบในการเตรียมการประกันคุณภาพสถานศึกษาที่สามารถสืบค้นได้

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด น่าจะทำให้ผู้อ่านได้ร่วมเรียนรู้ประสบการณ์ส่วนหนึ่งของผู้เขียน เกี่ยวกับหลักคิดและวิธีการในการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพของประเทศฟินแลนด์ โดยผู้เขียนพยายามชี้ชวนให้ผู้อ่านได้เห็นมุมมองและหลักคิด ในการเรียนการสอนที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ และการใช้หลักความไว้วางใจ (Trust) ในการทำงานร่วมกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งจะพบว่ามุมมองเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ที่ผู้เขียนไปศึกษาดูงานมานั้นเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากความต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน และดำเนินการโดยตัวครูผู้สอนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจบริบทของตนเองได้ดีที่สุด ทำให้สามารถนำผลการวิจัยใช้แก้ปัญหาในห้องเรียนได้จริง

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การได้เห็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่

ให้ความสำคัญกับคน โดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นผู้กระทำสิ่งต่างๆ มุ่งเน้นที่ความรู้สึกนึกคิด การสะท้อนความคิด และรับฟังความคิดเห็น และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ผ่านเรื่องราวหรือระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการ และสามารถตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติซึ่งได้รับการยอมรับได้

หลักการในการรับฟังความคิดเห็น และการรับฟังการสะท้อนคิดดังกล่าว ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในกระบวนการในการนิเทศ ทำให้ได้เห็นการทำงานร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร และเคารพในความแตกต่างของแต่ละบุคคล เกิดเป็นหลักการใช้ความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเป็นจุดเด่นในระบบการศึกษาของฟินแลนด์

ท้ายสุดนี้ผู้เขียนคิดว่า การได้เดินทางไปในที่ที่ไม่เคยไป เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น เป็นประสบการณ์อันล้ำค่า และมีความสำคัญมากสำหรับครู ตั้งแต่เล็กจนโตผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปแสดง แข่งขัน และสอนดนตรีเกือบรอบโลก ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษา คือ การได้นำพาให้นักเรียนของเราได้มีโอกาสเห็น หรือ ได้มีประสบการณ์กับของดี หรือ เห็นวัฒนธรรมและมุมมองที่แตกต่างจากสิ่งที่เราเป็นอยู่ และเมื่อได้ดูของดีแล้วเราจะทราบว่าจะดีเป็นอย่างไร แต่เราคงไม่สามารถลอกเลียนหรือนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาใช้ได้เลยในทันที ต้องผ่านกระบวนการคิด และกระบวนการในการนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของเรา

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องราวการไปอบรมที่ประเทศฟินแลนด์ ซึ่งเต็มไปด้วยของดีทางด้านการศึกษาในมุมมองของผู้เขียน ทำให้

ผู้เขียนมีความหวังว่าการนำหลักคิดที่มุ่งเน้นความไว้วางใจ (Trust) และมุมมองแบบกัลยาณมิตรในการเป็นครูที่เลี้ยงผสมผสานผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาการทำงานด้วยประสบการณ์อันมีค่าของครู การวิจัยที่เห็นมนุษย์เป็นมนุษย์ ที่เต็มไปด้วยความรู้สึกรักใคร่ จินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบงานวิจัยใหม่ๆ เพื่อทำความเข้าใจนักเรียน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านการใช้งานวิจัย จะสามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมได้จริง

โดยเริ่มต้นจากจุดเล็กๆ คือผู้เขียนเองก่อน และขยายผลต่อไปสำหรับผู้ที่มีความสนใจต่อไปในอนาคต

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอขอบพระคุณคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่มอบโอกาสให้ผู้เขียนได้รับประสบการณ์อันมีค่าที่จุดประกายความคิดในการทำงานให้ผู้เขียนในครั้งนี้ และหวังว่าหากมีพื้นที่และโอกาสคงจะได้เล่าเรื่องราวในมุมมองอื่นๆ ต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชาย โปธิลิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (3rd edition). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธงชาติ วงษ์สุวรรณ. (2553). *การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทุมพร จามรมาน. (2537). *การวิจัยของครู: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

ภาษาอังกฤษ

Finnish National Board of Education. (2015). *Mentoring*. Retrieved from http://www.oph.fi/english/education__development/quality__assurance__and__evaluation/wbl-toi/tools__and__methods/mentoring

Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R., & Syrjälä, L. (2007). Action research as narrative: Five principles for validation. *Educational Action Research*, 15(1), 5-19.

Illomäki-Keisala, U. (Producer). (2013). Curriculum process in Finland. [PowerPoint slides].

Mcniff, J., & Whitehead, J. (2005). *All you need to know about action research* (2nd edition). London, UK: SAGE publications.

Niemi, R., Kumpulainen, K., & Lipponen, L. (2014). Pupils' documentation enlightening teachers' practical theory and pedagogical actions. *Educational Action Research*, 1-16. doi:10.1080/09650792.2014.942334

Sahlberg, P. (2010). *The secret to finland's success: Educating teachers*. Retrieved from Stanford Center for Opportunity Policy in Education ~ Research Brief website: <https://edpolicy.stanford.edu/sites/default/files/publications/secret-finland's-success-educating-teachers.pdf>

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.วิทวัสส์พัทท์ เหล่าวานิช อาจารย์โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
292 พุทธรณีสถาย 4 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170
อีเมล: vitchatalum@hotmail.com